

Práva maloletých osôb v súdnom konaní

Autor obsahu
Portugalsko

Portugalsko

1. Právna spôsobilosť maloletých osôb

Podľa Občianskeho zákonníka (*Código Civil*), maloleté osoby, t. j. osoby, ktoré ešte nedosiahli vek 18 rokov, spravidla nemajú právnu spôsobilosť. Spôsobilosť maloletých osôb sa môže vykonávať prostredníctvom rodičovských práv a povinností, ako aj prostredníctvom poručníctva. Ide o formy právneho zastupovania, pri ktorých niekto koná v mene a záujme maloletej osoby.

Maloleté osoby mladšie ako 18 rokov takisto spravidla nemajú právnu spôsobilosť. Na súde ich môžu zastupovať ich zástupcovia s výnimkou úkonov, ktoré môžu vykonávať osobne a slobodne. Maloleté osoby, ktorých rodičovské práva a povinnosti vykonávajú obaja rodičia, zastupujú na súde rodičia, pričom s podaním návrhu na začatie konania musia súhlasiť obaja rodičia.

Ak deti a mladí ľudia spáchajú činy považované podľa trestného práva za trestné, pri určovaní následkov týchto činov sa zohľadňujú vekové skupiny, od ktorých závisí uplatňovanie rôznych právnych režimov. Ak teda takéto činy vykonali:

- osoby mladšie ako 12 rokov, uplatňuje sa režim stanovený v zákone o ochrane detí a mladých ľudí v ohrození (*Lei de Proteção de Crianças e Jovens em Perigo*) (zákon č. 147/99 z 1. septembra 1999), ktorý slúži výlučne na účely ochrany,
- osoby vo veku od 12 do 16 rokov, uplatňuje sa zákon o výchovnom poručníctve (*Lei Tutelar Educativa*) (zákon č. 166/99 zo 14. septembra 1999). Podľa tohto zákona sa uplatňujú ochranné a výchovné opatrenia s cieľom vzdelávať maloleté osoby v oblasti uplatňovania práva a ich dôstojného a zodpovedného začleňovania do spoločenského života,
- osoby staršie ako 16 rokov, sú to osoby trestne zodpovedné a môže im byť uložený trest, pričom ich trestná zodpovednosť sa posudzuje v súlade s Trestným poriadkom (*Código do Processo Penal*). Mladí ľudia vo veku od 16 do 21 rokov podliehajú osobitnému trestnému režimu stanovenému zákonným dekrétom č. 401/82 z 23. septembra 1982.

2. Prístup k vhodným postupom

Portugalská súdna štruktúra zahŕňa špecializované sudy pre maloleté osoby, ktoré riešia záležitosti, ako je regulácia rodičovských práv a povinností, vyživovacia povinnosť, osvojenie, uplatňovanie ochranných opatrení a iné záležitosti. Veci súvisiace s azylom, prístahovalectvom a utečencami, ktoré sa týkajú maloletých osôb, preskúmajú správne sudy.

Príklady úprav súdnych konaní týkajúcich sa maloletých osôb sú uvedené v bodoch 3 a 4. Ďalší príklad sa týka zmien Trestného poriadku vyplývajúcich z transpozície smernice (EÚ) 2016/800:

- v prípade konaní týkajúcich sa obchodovania s ľuďmi alebo trestných činov proti sexuálnej slobode a sebaurčeniu nie sú procesné úkony vrátane súdnych pojednávaní, na ktorých sa zúčastňujú maloleté osoby, vo všeobecnosti otvorené verejnosti,
- osoba, ktorá nie je účastníkom konania, bez ohľadu na jej oprávnený záujem, má zakázané nahliadať do súdnych spisov súvisiacich so žalovanou maloletou osobou,
- obvinená maloletá osoba má právo byť počas konaní sprevádzaná nositeľmi rodičovských práv

a povinností, svojím zákonným zástupcom alebo dočasným poručníkom, alebo ak tieto osoby nemožno kontaktovať a ak si to vyžadujú osobitné okolnosti založené na záujmoch maloletej osoby alebo potrebách konania, inou vhodnou osobou, ktorú určí maloletá osoba a akceptuje príslušný súdny orgán, a to len dotedy, kým tieto okolnosti pretrvávajú.

3. Zákony a opatrenia na skrátenie lehôt v konaniach, ktoré sa týkajú maloletých osôb

Pokiaľ ide o občianske veci:

- súdne konanie o postupe osvojenia je naliehavé (článok 32 zákona č. 143/2015 z 8. septembra 2015),
- podľa právneho rámca občianskoprávneho poručníckeho konania (*Regime Geral do Processo Tutelar Cível*) (schváleného zákonom č. 141/2015 z 8. septembra 2015), *i*) občianskoprávne poručnícke konanie, ktorého omeškanie by mohlo poškodiť záujmy dieťaťa, prebieha aj počas súdnych prázdnin; *ii*) príkazy, ktoré sa považujú za naliehavé, sa musia vydať najneskôr do dvoch dní; *iii*) ak sa uloží obmedzujúce opatrenie alebo sa uloží dodatočná sankcia, ktorou sa zakáže kontakt medzi rodičmi, alebo ak sú práva a bezpečnosť obetí domáceho násillia a iných foriem násillia v rodinnom kontexte, ako je fyzické alebo sexuálne zneužívanie detí, vážne ohrozené, prokuratúra do 48 hodín od zistenia situácie požiadava o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností v súvislosti s maloletou osobou alebo o zmenu tejto úpravy; *iv*) výsluch a súdne konanie sú nepretržité a možno ich prerušiť len z dôvodu vyššej moci alebo absolútnej nevyhnutnosti.

V oblasti trestného práva:

- podľa zákona o výchovnom poručníctve (zákon č. 166/99 zo 14. septembra 1999), *i*) konanie týkajúce sa maloletej osoby, ktorá je umiestnená v ochrannnej starostlivosti vo verejnom alebo v súkromnom zariadení, alebo v zariadení určenom na zaistenie, alebo sa jej sloboda pohybu obmedzuje na účely vykonávania znaleckého osobnostného posudku, sa vykonáva aj počas súdnych prázdnin; *ii*) ak môže mať oneskorenie konania nepriaznivý vplyv na maloletú osobu, súd odôvodneným uznesením rozhodne, že konanie sa má považovať za naliehavé a má sa viesť aj počas súdnych prázdnin; *iii*) ak sa uplatňuje opatrenie o internovaní, a existuje voči nemu odvolanie, konanie sa považuje za naliehavé a prebieha aj počas súdnych prázdnin; *iv*) príkazy, ktoré sa považujú za naliehavé, sa musia vydať najneskôr do dvoch dní.

4. Osobitné mechanizmy a postupy v oblasti podpory dieťaťa a najlepších záujmov dieťaťa

V občianskoprávných súdnych konaniach a v záležitostiach súvisiacich s úpravou výkonu rodičovských práv a povinností sa musí vypočuť maloletá osoba staršia ako 12 rokov alebo aj mladšia maloletá osoba, ak je schopná rozumieť otázkam, o ktorých sa diskutuje, pričom sa prihliada na jej vek a vyspelosť. Okrem toho je zásada vypočúvania a účasti detí jednou z hlavných zásad občianskoprávneho poručníckeho konania, ktoré sa riadi právnym rámcom pre občianskoprávne poručnícke konania. V článku 5 ods. 1 tohto rámca sa stanovuje, že „*deti majú právo byť vypočuté a súdne orgány zohľadnia ich názory pri určovaní ich najlepšieho záujmu.*“

Ak je dieťa obeťou trestného činu, v rámci postavenia obeť (*Estatuto da Vítima*) (schváleným zákonom č. 130/2015 zo 4. septembra 2015, ktorým sa transponuje smernica 2012/29/EÚ) sa stanovuje najmä

i) právo dieťaťa byť vypočuté v rámci trestného konania, pričom sa musí zohľadniť jeho vek a vyspelosť;

ii) povinné pridelenie advokáta, ak sú záujmy dieťaťa a jeho rodičov, právneho zástupcu alebo dočasného poručníka v konflikte, a vtedy, keď o to primerane vyspelé dieťa požiadava súd, a

iii) vytváranie zvukového alebo audiovizuálneho záznamu výpovedí dieťaťa počas vyšetrovania trestného činu, na účely využitia týchto záznamov ako dôkazov v súdnom konaní. Na tento účel sa vyhlásenia získavajú v neformálnom, súkromnom prostredí s cieľom okrem iného zabezpečiť spontánnu a úprimnú reakciu.

Právo detí podieľať sa na procese a byť vypočuté sa stanovuje zákonom o ochrane detí a mladých ľudí v ohrození v štyroch druhoch ustanovení:

- a) ustanovenia, v ktorých sa zohľadňujú deti vo veku 12 rokov alebo viac;
- b) ustanovenia, v ktorých sa zohľadňujú deti mladšie ako 12 rokov;
- c) ustanovenia, ktoré neodkazujú na žiadny konkrétny vek, a
- d) ustanovenia, v ktorých sa uvádza len kritérium vyzretosti.

Jednou zo všeobecných zásad, ktoré charakterizujú poručnícke konanie stanovené v zákone o výchovnom poručníctve, je vypočúvanie detí (článok 47). Týmto zákonom sa stanovuje aj právo maloletej osoby zúčastňovať sa na akomkoľvek konaní, a to aj v prípade, že je táto osoba zadržaná alebo vo väzbe. Maloletá osoba sa môže zúčastniť na konaní takým spôsobom, pri ktorom sa bude cítiť slobodne a čo najviac uvoľnene (článok 45).

5. Presadzovanie rozhodnutí týkajúcich sa maloletých osôb

Spravidla sa rozhodnutia vydané v občianskoprávných konaniach, ktoré sa týkajú maloletých osôb ako žalobcov alebo žalovaných, presadzujú rovnakým spôsobom ako rozhodnutia vydané v konaniach týkajúcich sa dospelých osôb ako žalobcov alebo žalovaných za rovnakých podmienok.

Existujú však záležitosti a okolnosti, ktoré odôvodňujú existenciu osobitného právneho rámca. V prípade úpravy výkonu rodičovských práv a povinností môže teda sudca v prípadoch, keď existuje riziko nedodržania rozhodnutia, nariadiť monitorovanie vykonávania režimu stanoveného technickými poradenskými službami počas stanoveného obdobia (právny rámec pre občianskoprávne poručnícke konanie). V prípade vyživovacej povinnosti je nesplnenie vyživovacej povinnosti stíhané ako trestný čin, hoci na začatie trestného konania je potrebná sťažnosť (článok 250 Trestného zákona). (*Código Penal*).

Podľa trestného práva sa tri preventívne opatrenia stanovené v zákone o výchovnom poručníctve (návrat maloletej osoby k rodičom, právnomu zástupcovi, náhradnej rodine, dočasnému poručníkovi alebo inej vhodnej osobe, s povinnosťami uloženými maloletej osobe; starostlivosť o maloletú osobu vo verejnom alebo v súkromnom zariadení a starostlivosť o maloletú osobu v zariadení určenom na zaistenie), nahrádzajú na vlastný podnet alebo vlastnú žiadosť súdu, ak sudca zväží, že uplatnené opatrenie nedosahuje zamýšľané účely. V každom prípade sa opatrenia z vlastného podnetu súdu preskúmajú každé dva mesiace.

Súd vo svojom rozhodnutí určí orgán zodpovedný za monitorovanie a zabezpečenie presadzovania uplatneného opatrenia. S výnimkou prípadov, keď je orgán zodpovedný za monitorovanie a zabezpečenie presadzovania opatrenia určený zákonom, môže súd zveriť presadzovanie opatrenia verejnej službe, zariadeniu sociálnej starostlivosti, mimovládnej organizácii, spolku, športovému klubu alebo akémukoľvek inému verejnemu alebo súkromnému subjektu alebo osobe, ktorú považuje za vhodnú. Určený orgán je povinný informovať súd v súlade so zákonom a v intervaloch stanovených zákonom, alebo ak zákon neexistuje, v intervaloch stanovených súdom, o presadzovaní uplatneného opatrenia a o pokroku vo výchovnom procese maloletej osoby, ako aj o akýchkoľvek okolnostiach, ktoré by mohli byť dôvodom na preskúmanie opatrení.

6. Osvojenie

Osvojenie je formou vytvorenia príbuzenského vzťahu medzi dieťaťom zbaveným rodiny a osobou alebo párom, pričom o ňom musí byť rozhodnuté súdnym rozhodnutím. Rozhodnutie súdu o osvojení sa vydá len na základe oprávnených dôvodov na osvojenie; ak rozhodnutie prinesie dieťaťu skutočné výhody; ak iným deťom osvojiteľa/-ov neprinesú nespravodlivé záväzky a ak možno odôvodnene očakávať, že osvojiteľ/-lia a dieťa alebo mladá osoba si vytvoria rovnakú väzbu, akou je príbuzenský vzťah.

S rozhodnutím o osvojení osvojené dieťa alebo mladá osoba:

- získa postavenie dieťaťa osvojiteľa/-ov na všetky právne účely, ako aj práva a povinnosti rovnaké ako tie, ktoré vyplývajú z prirodzeného príbuzenského vzťahu, pričom sa stane súčasťou rodiny osvojiteľa/-ov,
- zaniknú rodinné vzťahy a kontakt s ich pôvodnou rodinou, s výnimkou prípadov stanovených zákonom, najmä pokiaľ ide o ich biologických súrodencov, za predpokladu, že s tým adoptívni rodičia súhlasia, a ak je udržiavanie takého kontaktu v najlepšom záujme osvojeného dieťaťa,
- príde o svoje pôvodné priezviská a získa priezviská osvojiteľa/-ov,
- môže na žiadosť osvojiteľa/-ov, a ak sa súd domnieva, že to chráni jeho najlepší záujem a uľahčuje

integráciu do rodiny, zmeniť svoje krstné meno.

Podľa občianskeho zákonníka sa osvojiteľmi dieťaťa môžu stať:

- dve osoby (aj rovnakého pohlavia) staršie ako 25 rokov, ktoré sú zosobášené viac ako štyri roky (vrátane času, ktorý strávili v nemanželskom zväzku bezprostredne pred uzavretím manželstva), za predpokladu, že nie sú právne odlúčené,
- osoba, ktorá má 30 rokov alebo viac, alebo je vo veku 25 rokov, ak je osvojenec dieťa jej manžela/manželky,

Treba zdôrazniť, že v zásade:

- by osvojiteľ nemal byť starší ako 60 rokov v čase, keď mu bolo dieťa alebo mladá osoba formálne zverené na osvojenie,
- ak má osvojiteľ viac ako 50 rokov, vekový rozdiel medzi ním a osvojencom nesmie byť väčší ako 50 rokov, pokiaľ na to neexistujú závažné dôvody a neodôvodňujú to záujmy osvojenca (napríklad osvojenec je súrodencom iných osvojencom a 50-ročný rozdiel sa vzťahuje len na daného osvojenca).

Osvojenec starší ako 12 rokov musí s osvojením súhlasiť. Osvojenec musí byť vypočutý sudcom za prítomnosti prokurátora, a to v súlade s podmienkami a pravidlami pre vypočúvanie detí stanovenými v občianskoprávných poručníckych konaniach.

Podľa zákona č. 143/2015 z 8. septembra 2015 nemôžu osvojenci, ktorí ešte nedovršili vek 16 rokov, požiadať o prístup k informáciám o svojom pôvode. Po dovŕšení veku 16 rokov môže osvojenec výslovne požiadať o takýto prístup, pričom však až do dovŕšenia 18 rokov sa vždy vyžaduje súhlas adoptívnych rodičov alebo právneho zástupcu. Ak je žiadosť o prístup k informáciám podaná zo závažných dôvodov, najmä ak ide o zdravie osvojenej maloletej osoby, súd môže na žiadosť rodičov alebo prokurátora povoliť prístup k informáciám o osobnej histórii osvojenej maloletej osoby.

Zákonom č. 143/2015 z 8. septembra 2015 sa upravujú vnútroštátne a medzinárodné postupy osvojenia a účasť príslušných orgánov na týchto postupoch.

■ Posledná aktualizácia: 07/04/2024

Obsah pôvodných vnútroštátnych jazykových verzií na tejto webovej lokalite spravujú príslušné členské štáty. Preklady týchto textov zabezpečila Európska komisia. V prekladoch preto ešte môžu chýbať možné úpravy pôvodných textov, ktoré neskôr vykoná príslušný štátny orgán členského štátu. Európska komisia vylučuje akúkoľvek zodpovednosť za akékoľvek informácie alebo údaje obsiahnuté alebo uvedené v tomto dokumente. Právne normy v oblasti autorských práv členského štátu zodpovedných za túto stránku nájdete v právnom oznámení.